

УДК 338

Наталія І. Антощишина

ПВНЗ «Європейський університет»

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОНЯТТЯ «ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»
З УРАХУВАННЯМ ІСТОРИЧНОГО ТА СУТНІСНОГО АСПЕКТУ**

В статті дане визначення сутності потенціалу, розглянуті існуючі підходи до визначення «економічного потенціалу» підприємства, проведено дослідження трансформації поняття «потенціал підприємства» за 95 річний період; визначені основні моменти, що сприяли трансформації розуміння сутності даної дефініції. В статті зазначається, що сучасні умови господарювання потребують перегляду поглядів щодо визначення «економічного потенціалу», його структурних складових та методів його оцінки.

Ключові слова: потенціал підприємства, економічний потенціал, трансформація, адаптація.

Наталья И. Антощишина

ВУЗ «Европейский университет»

**ИССЛЕДОВАНИЕ ТРАНСФОРМАЦИИ ПОНЯТИЯ «ПОТЕНЦИАЛ
ПРЕДПРИЯТИЯ» С УЧЕТОМ ИСТОРИЧЕСКОГО И СУЩНОСТНОГО АСПЕКТА**

В статье дано определение сущности потенциала, рассмотрено существующие подходы к определению «экономического потенциала» предприятия, проведено исследование трансформации понятия «потенциал предприятия» за 95-летний период; определены основные моменты, которые способствовали трансформации понимания сущности данной дефиниции. В статье отмечается, что современные условия хозяйствования нуждаются в пересмотре взглядов касательно определения «экономического потенциала», его структурных составляющих и методов его оценки.

Ключевые слова: потенциал предприятия, экономический потенциал, трансформация, адаптация.

Natalya I. Antoschyshyna

European University

**RESEARCH ON THE TRANSFORMATION OF THE CONCEPT "ENTERPRISE
POTENTIAL" IN THE LIGHT OF ITS HISTORIC AND ESSENTIAL ASPECTS**

The article provides the definition of the essence of potential and considers the existing approaches to determination of "economic potential" of enterprises. The carried out study covers the transformations of this concept throughout the 95-year period, defining the key moments in the development of understanding this definition. The author emphasizes that the current economic conditions require one more revision of views on "economic potential", its structural components and evaluation methods.

Keywords: enterprise potential, economic potential, transformation, adaptation.

Актуальність дослідження визначається розвитком національної економіки, що постійно супроводжується ускладненням економічних явищ і процесів, які зумовлюють об'єктивну необхідність удосконалення існуючих чи розробку абсолютно нових систем управління потенціалом підприємства, а також розроблення системи комплексної оцінки ефективності його використання. Розробити в сучасних умовах ефективну систему управління потенціалом підприємства неможливо без адекватного розуміння даної дефініції, багато підходів до визначення економічного потенціалу втратили свою актуальність, що спонукало до необхідності вирішення проблемних питань управління на

єдиній діалектичній системі досвіду, сучасного стану і перспективних завдань діяльності суб'єктів господарювання.

В зв'язку з вищевикладеним виник інтерес теоретичного дослідження трансформації поняття «економічний потенціал» в історичному аспекті, який є підґрунтям досліджень причинно-наслідкових зв'язків трансформації визначення і інструментів його оцінки, а також може послугувати вектором розвитку сучасного трактування визначення «економічний потенціал» в рамках сьогоднішніх економіко-політичних реалій.

Теоретична та практична значущість вирішення визначених проблемних питань та недостатня їх наукова і прикладна розробка обумовлює актуальність обраної теми.

Аналіз наукових досліджень. Дослідженням економічного потенціалу підприємства займалися такі видатні вчені, як Л. Абалкін, В. Авдєєнко, О. Ареф'єва, О. Мізіна, Р. Марушков, Б. Мочалов, С. Мочерний, О. Олексюк, І. Рєпіна, О. Федонін, Т. Харчук та закордонних економістів таких, як І. Анософф, Б. Альстренд, С. Бах, Р. Каплан, Д. Нортон, Л. Ліндлар, П. Дукер, В. Кинг, Ф. Котлер, Г. Мицберг, Дж. Лешпел, М. Маскон, Б. Карлоф, Ж-Ж. Ламбер, А.Дж. Стрікленд, Ф. Хедоурі, В. Шермет та ін.

Аналіз виявив значні розходження у визначеннях економічного потенціалу, розумінні його сутності, складу структурних елементів та трансформації відношення науковців до даної категорії. В зв'язку з цим у нас виникло припущення, що формування поглядів науковців до визначення економічного потенціалу, розуміння його сутності, складу структурних елементів знаходиться у залежності від впливу чинників зовнішнього середовища які превалювали в той або інший період часу, дане припущення спричинило необхідність подальшого дослідження та опрацювання.

Метою статті є дослідження існуючих теоретичних підходів до поняття економічного потенціалу підприємства, його складових, характеристик з урахуванням історичного та сутнісного аспекту.

Виклад основного матеріалу. В етимологічному значенні термін «потенціал» походить від латинського *potential* означає «потужність, сила» і «приховані можливості», які в господарській практиці завдяки праці можуть стати реальністю [1, С. 1058]. Залежно від формату дослідження економічний потенціал виділяють у перерізі економічних систем різного масштабу (країна, регіон, галузь, підприємство). Формат нашого дослідження знаходиться на рівні підприємства.

Поняття «економічний потенціал підприємства» сучасною економічною наукою трактується неоднозначно. На думку більшості дослідників, економічний потенціал є узагальнюючим показником. У ньому поєднуються природні, виробничі, науково-технічні, соціально-культурні властивості економічної системи. Величина економічного потенціалу підприємства визначається масштабом, ступенем досконалості і структурою продуктивних сил.

П.В. Круш [2] розкрив особливість «економічного потенціалу» підприємства в залежності від його специфічних ознак. Проведений науковцем аналіз дав можливість представити цю різницю у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості потенціалу підприємства в залежності від його специфічних ознак

Вид потенціалу	Особливості
Потенціал виробничого підприємства	Наявність виробничої складової, важливість складових взаємодії з навколишнім середовищем
Потенціал невиробничого підприємства	Відсутність (спрошеність) виробничої складової, важливість потенціалу маркетингу та інформаційного, важливість потенціалу управління відносинами

Продовження таблиці 1

Потенціал малого підприємства	Неможливість впливати на зовнішнє середовище, обмеженість фінансово - інвестиційного потенціалу, підпорядкування потребам та вимогам зовнішнього середовища
Потенціал середнього підприємства	Можливість впливу на навколишнє середовище поряд з необхідністю в певних аспектах йому підпорядковуватися
Потенціал великого підприємства	Вплив на зовнішнє середовище, можливість підпорядкування потенціалу зовнішнього середовища потребам організації
Потенціал державного підприємства	Застарілість як моральна, так і фізична виробничого обладнання, обмежений інформаційний потенціал, суттєвий вплив потенціалу нормативної групи навколишнього середовища, можливість збільшення фінансово - інвестиційного потенціалу за рахунок державних коштів
Потенціал приватного підприємства	Гнучкість та мобільність діяльності підприємства, підпорядкування діяльності ринковим законам, що і пояснює успішний розвиток інноваційного потенціалу, обмеженість фінансово-інвестиційного потенціалу у більшості випадків власними та кредитними коштами.
Потенціал підприємства, що функціонує на ринку B2B	Узгоджена структура потенціалу взаємодії підприємства з навколишнім середовищем відповідно до потреб корпоративної групи замовників, специфіка розвитку маркетингового потенціалу, потенціалу управління відносинами
Потенціал підприємства, що функціонує на ринку B2C	Узгоджена структура потенціалу взаємодії підприємства з навколишнім середовищем відповідно до потреб кінцевого фізичного споживача, підвищена важливість розвитку потенціалу бренду, репутації підприємства, розвиток маркетингового потенціалу на основі концепції зближення з споживачем (розвиток дистрибуційної мережі, взаємодія з підприємствами роздрібної торгівлі

Джерело: [2]

Отже, ринкове середовище можна увітати як сукупність суб'єктів, кожний з яких має свій власний потенціал. Відповідно, взаємовідносини між ними можна інтерпретувати як взаємодію їх потенціалів.

Зазвичай, коли мова йде про «економічний потенціал» науковці розглядають його універсально, без урахувань особливостей підприємств.

Н.Т. Ігнатенко та В.П. Руденко дослідили існуючі поняття «потенціал», і класифікували їх за ознаками, що винесені в основу визначення, результати їх дослідження наведено в рис. 1.

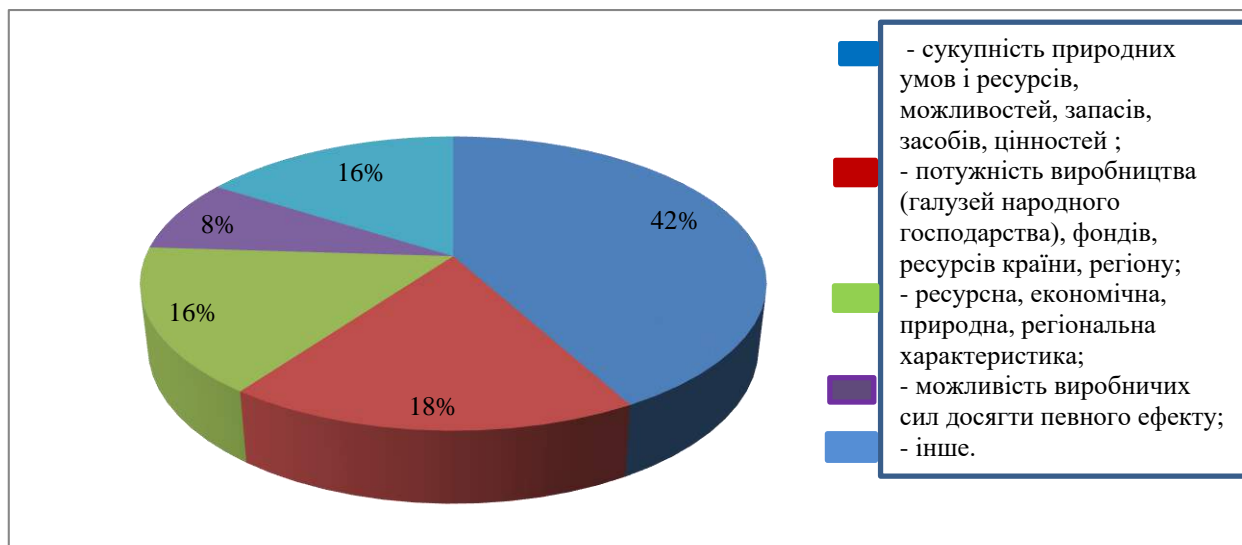

Рис. 1. Поділ поняття «потенціал» за основними ознаками у вітчизняній науковій літературі

Джерело: [3]

З результатів проведеного дослідження стало відомо, що більшість науковців поняття потенціалу асоціюють з ресурсами. Деякі з науковців обмежуються тільки даним аспектом у визначенні потенціалу. Інші розуміють, що ресурсне забезпечення не відіграє вирішальної ролі без його перетворення з метою створення прибутку підприємства.

В той же час доречним є зауваження Федосова В., Опаріна В. та Львовчкіна С., що визначають ресурси не самоціллю, а засобом реалізації мети діяльності економічної системи, що полягає в максимізації виробництва товарів та послуг [4].

З огляду на дане дослідження цікавим стало прослідкувати, чи відбувалася зміна поглядів науковців на категорію «економічний потенціал» в залежності від періоду часу в якому здійснювалися дослідження.

Вперше термін "потенціал" з'явився в економічних дослідженнях вітчизняних вчених у 20-30 роках ХХ ст. у зв'язку із вивченням питань розвитку виробничих сил і виробничих відносин у суспільстві [5]. Так, наприклад, у 1924 р. Воблій К.Г. визначив потенціал виробничих сил як потенційну можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення [6.].

1. Вейц В.І. (1927 р.) визначив потенційні виробничі сили не тільки як матеріальні елементи, а також ті чи інші матеріальні умови, за яких здійснюється виробничий процес. У 1954 році Струмилін С.Г. запровадив термін «економічний потенціал», під яким розумів сукупну виробничу силу праці всіх працездатних членів суспільства [3].

Активно поняття потенціалу почали використовувати в наукових працях економічного спрямування у 70-80-х роках ХХ ст., коли завдання нарощування темпів і обсягів виробництва стали пріоритетними для вітчизняних підприємств. У працях більшості радянських дослідників потенціал підприємства визначався крізь призму його можливостей максимізувати виробничу функцію у вигляді випуску матеріальних благ або певного ефекту [7].

У працях більшості радянських дослідників потенціал підприємства визначався крізь призму його можливостей максимізувати виробничу функцію у вигляді випуску матеріальних благ або певного ефекту [8]. Так, Немчинов В.С. у 1967 р. досліджував «потенціал розширеного виробництва», який характеризує ресурсні можливості національної економіки щодо економічного зростання [9].

Розвиток теорії потенціалу підприємства на засадах побудови виробничих функцій притаманний майже всім дослідженням радянських вчених, що безперечно пов'язано з плановим характером економіки, передбачуваністю її розвитку, відсутністю системного зв'язку між попитом та пропозицією.

Процес переходу від планової економіки до ринку вніс значені зміни як в процесі господарювання підприємств так і в зовнішнє середовище, що, звичайно, змінило підхід до потенціалу.

Тож говорити про універсальність категорії «потенціал» досить складно, тому доцільно розгляд її через призму історичної складової та найбільших сутнісних характеристик. Результат такого розгляду представлений у табл. 2. на основі аналізу підходів вітчизняних дослідників. Існує велика кількість визначень яка, не повною мірою відповідає сучасним умовам господарювання та не враховує їх особливості.

Порівняння підходів до визначення поняття «потенціал підприємства» з урахуванням історичного та сутнісного аспекту представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Порівняння підходів до визначення поняття «потенціал підприємства» з
урахуванням історичного та сутнісного аспекту

Рік	Автор	До визначення потенціалу включено								
		Максимально можливий обсяг випуску продукції	Взаємодія з зовнішнім середовищем	Ресурси	Запаси, резерви	Можливості підприємства	Здатності підприємства	Здібності персоналу	Взаємоузгодження : ринкові умови - формування конкретної програми дій на перспективу	Складові, що пов'язані із процесом діяльності під-ва : "постачання – виробництво – збут"
1973	Анчишкін А. І.[10]			+						
1978	Донец Ю.Ю.[11]	+								
1981	Абалкін Л.І.[12]			+						
1982	Мочалов Б.М. [13]			+						
1983	Архангельський В.М. [14]			+	+					
1991	Самоукин А.И. [15]		+					+		
1994	Спирин В.С. [16]			+		+				
1997	Ревуцкий Л.Д.[17]			+						
	Клейнер Г. Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. [18]			+				+		
1998	Артемова Л.В. [19]			+				+		
	Рєпіна І.М.[20]			+		+				
2000	Марушков Р.В. [21]			+						
2001	Олексюк О.І. [22]					+				
2002	Лапин Е. В. [23]	+		+						
2004	Євдокімов Ф.І. , Мізіна О.В. [24]			+						
2005	Краснокутська Н.С. [8]			+		+	+			
2006	Должанський І.З. [25]						+			
	Федонін О.С. [3]			+				+		
	Отенко І.П. [26]					+	+	+		
2007	Козловський В. О.[27]									
	Калінеску Т.В., Романовська Ю.А., Кирилов О.Д. [28]			+				+	+	
	Андрухова О.О.[29]									
2008	Ворсовський О.Л. [30]			+						
	О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук [31]	+		+	+					
2009	Куликов П. М. [32]								+	
	Железняк В.В. [33]					+				
	Росоха В.В. [34]			+		+				
2010	Яремко І.[35]			+		+				
2011	Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Князев С.Я., Рзаєва Т.Г. [36]			+						
	Капаруліна І.М. [37]			+						
	Рзаєв Г. І. [38]			+						
2014	Пашенко О.П. [39]			+		+	+			
	Турило А.М., Богачевська К.В.[40]			+		+		+		

Порівняння підходів до визначення поняття «потенціал підприємства» з урахуванням історичного та сутнісного аспекту дозволило нам побачити як відбувалася трансформація розуміння і сприйняття даного поняття, для більшої наглядності результати оформлено в таблицю 3.

Таблиця 3

Основні ознаки визначення «економічний потенціал» в часовому розрізі

Період	Головні визначення поняття «потенціал підприємства»
70 роки XIX ст.	Ресурси; максимально можливі обсяги виробництва.
80 роки XIX ст.	Ресурси; запаси, резерви.
90 роки XIX ст.	Ресурси: Здібності персоналу; Можливості підприємства; Взаємодію з зовнішнім середовищем; Взаємодію з зовнішнім середовищем.
1 половина 0 років	Ресурси; Можливості підприємства; Здатності підприємства;
2 половина 0 років	Ресурси; Можливості підприємства; Взаємоузгодження : ринкові умови - формування конкретної програми дій на перспективу; Складові, що пов'язані із процесом діяльності підприємства : “постачання – виробництво – збут”; Здібності персоналу.
10 роки XXI ст.	Ресурси; Запаси, резерви; Можливості підприємства; Здатності підприємства; Взаємоузгодження : ринкові умови -формування конкретної програми дій на перспективу.

В кожному з етапів, основу для визначення економічного потенціалу складає ресурсна складова. Звичайно місце і роль ресурсів не потрібно недооцінювати. Без ресурсу будь-яка діяльність не можлива. А з урахуванням здорожчання ресурсів та їх обмеженості питання їх оптимального та якісного використання отримує нове значення. Але хотілося б привернути увагу до того факту, що іноземні науковці визнали, що попри сформульовані і теоретично обґрунтовані засади ресурсної концепції (Е. Пенроуз, Дж. Пфедфер, Р. Грант, Р. Нельсон, С. Уінтер, К. Прахалада, Г. Хамел та ін.) фінансова криза 2008 року виявила їх нежиттєвість. Подібних заяв, провідними вітчизняними науковцями, з даного напрямку досліджень, не було оприлюднено на широкий загал.

Все більшої кількості прихильників набуває думка, що поняття «потенціал підприємства» доцільно розглядати в комплексі, ґрунтуючись на ресурсно-результативному підході до його економічної суті. Г.І. Рзаєв [38] вважає, що таке розуміння дасть можливість дослідити сутність потенціалу підприємства, що ґрунтується на рівні його конкурентоспроможності, ділової активності, економічної безпеки.

Приєднуємося до думки українського науковця Россошанської О.В. [41], яка зазначає, що« ... подальший розвиток теорії підприємства (посткризової моделі бізнесу) на основі ресурсного підходу повинен урахувувати фактори кризи, зокрема й ті, що зумовлювали переоцінку потенціалу (перекапіталізацію активів) господарських систем»

Аналізуючи результати дослідження наведених в таблиці 2, можна стверджувати, що різноаспектність визначення даної дефініції почало збільшуватися з 90 років 20 століття, що співпадає в часі з переходом нашої країни до ринкових відносин.

Підвищення рівня конкурентної боротьби на світовому рівні і світова фінансова криза 2008 року ускладнили сприйняття економічного потенціалу. В значення цієї категорії почали відносити і уміння швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, пристосовуватися до них, значна увага почала приділятися

оптимальній побудові бізнес-процесів на підприємстві, активно почав розвиватися напрям досліджень стратегічного потенціалу; з зменшенням платоспроможності населення особливу увагу при визначенні економічного потенціалу науковці акцентували на складові, що пов'язані із процесом збуту продукції. Знову стали актуальними при визначенні економічного потенціалу здібності персоналу, що є характерним для кризових періодів.

Буремні часи останнього п'ятиріччя дещо змінили ставлення до сприйняття економічного потенціалу, все частіше науковці відносять до нього здатність підприємства швидко реагувати і взаємоузгоджувати наявні ринкові умови з формуванням програми дій на перспективу. Починають досліджуватися нові види потенціалу, поява яких викликана зміною умов господарювання підприємств. Так, з'являється поняття адаптаційного потенціалу підприємства.

Адаптаційний потенціал підприємства – це економічна категорія, що в інтегрованому вигляді характеризує, з одного боку, можливості змінювання внутрішнього середовища підприємства під поставлені стратегічні цілі його розвитку, а з іншого боку, можливості змінювання підприємства в цілому, як відкритої системи, під зовнішні умови господарювання, які є мінливими за своєю ринковою сутністю, що в кінцевому підсумку, при реалізації цих сукупних можливостей, сприятиме ефективному і конкурентоспроможному розвитку підприємства в довгостроковому періоді [40].

В підсумок зазначимо, що напрям дослідження трансформації поняття «економічний потенціал» потребує подальшого дослідження, виявлення причинно - наслідкових зв'язків трансформації поняття, порівняння трансформації визначення в історичному аспекті з науковими поглядами колег ближнього і дальнього зарубіжжя.

Аналіз літератури показав, що існують чотири класичні підходи до трактування поняття потенціалу сучасними науковцями, результати досліджень на рис. 2.

Важливо наголосити, що зазначені підходи є слушними, але мають свої переваги та недоліки. Так основною перевагою є те, що підходи, які розглядаються, відображають різноманітність бачень щодо економічного змісту поняття “потенціал підприємства”, що формується провідними аспектами до сліджень у цьому напрямку. Недоліком існуючих підходів є їх розгалуженість і відсутність системності його розуміння.

Спільним недоліком зазначених підходів до визначення поняття «потенціал підприємства» є відсутність безпосереднього зв'язку потенціалу з ефективністю та результативністю діяльності суб'єктів господарювання, галузі тощо.

Необхідно відзначити, що існують і інші погляди науковців щодо класифікації підходів до визначення економічної сутності потенціалу. Заслужують на висвітлення наукові нароби групи вітчизняних авторів [36] з даного питання дослідження.

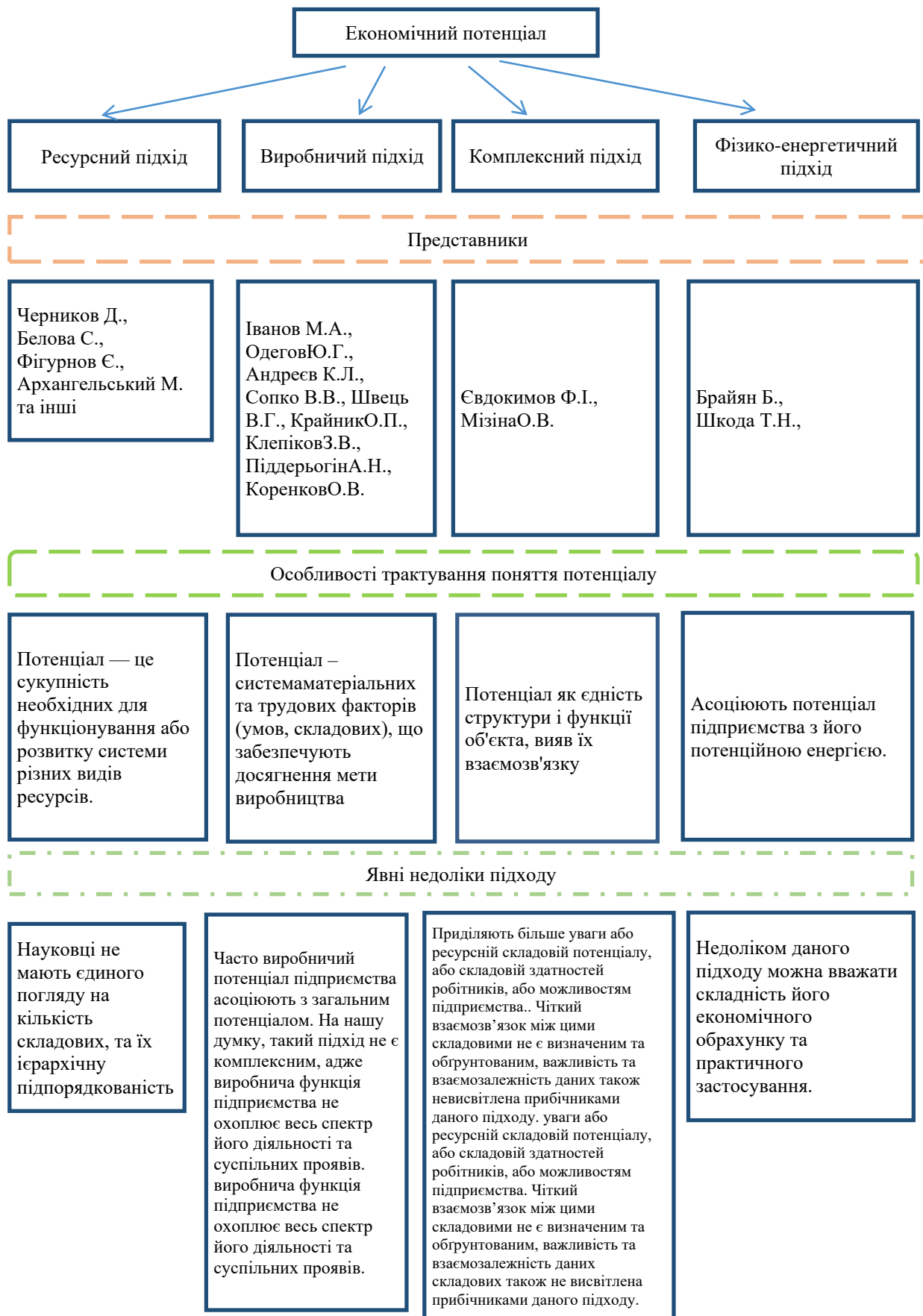

Рис. 2. Класичні підходи до трактування поняття потенціалу

Джерело: [узагальнено автором на основі джерел 1-40]

Таблиця 4

Підходи до визначення економічного змісту поняття “потенціал підприємства”

Підхід	Визначення
Ресурсний	Сукупність наявних ресурсів або таких, що можуть бути залучені ззовні. Оцінка величини потенціалу зводиться до визначення вартості наявних ресурсів
Цільовий	Спроможність підприємства забезпечити своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей за наявних кількості, якості та структури ресурсів, тобто потенціал підприємства розглядається і як ресурси, і як можливості щодо їх ефективного використання в процесі досягнення цілей. Оцінка потенціалу зводиться до визначення здатності підприємства здійснювати подальшу діяльність та досягати поставлених цілей на основі використання наявних ресурсів
Структурно-функціональний	Сукупність елементів, кожен із яких виконує відповідні функції. Чим вдаліша структура об'єктів і чим краще один одному відповідають елементи та їхні функції, тим вище буде потенціал
Результативний	Наявність ресурсів та їх здатність у ході фінансово-господарської діяльності давати визначені результати (обсяг виробництва, виторг, прибуток). Оцінка величини потенціалу зводиться до визначення потенційного обсягу виробництва матеріальних благ і послуг, техніко-економічних і фінансових показників діяльності підприємства
Конкурентний	Джерело конкурентних переваг, які визначатимуть оптимальний розвиток підприємства в майбутньому за наявності відповідних ресурсів
Стратегічний	Розвиток підприємства спрямований на досягнення стратегічних цілей

Джерело: [36]

Г. Рзаєв [38] відзначає, що існує в даному поділі часткове дублювання ресурсної концепції, комплексної, комбінованої та динамічної, які ґрунтуються на різних видах ресурсів, їх властивостях, ефективності використання, що спрямовані на результат та досягнення певної мети. Дослідження економічного потенціалу підприємства з використанням інформаційного підходу, що дозволяє доповнити методику дослідження економічного потенціалу підприємства в частині формування інформаційних потоків “можливості – потужності – вигоди”.

Окремі автори роблять наголос на часткові (поодинокі) підходи. Також варто зазначити такі підходи до побудови структури економічного потенціалу.

Науковці [36] вважають, що до найактуальніших одиноких підходів відносять змішаний – він є найпоширенішим у сучасних умовах, оскільки поєднує в собі виділення у структурі потенціалу не лише ресурсів, що наявні у підприємства, а й його функціональних можливостей, тобто, економічний результат діяльності залежить від ступеня реалізації потенціалу та мети діяльності підприємства. Найбільш актуальним підходом, що відповідає сучасним умовам господарювання є змішаний підхід, який безпосередньо пов'язаний з ресурсами підприємства та економічними результатами, що спрямовані на досягнення мети діяльності господарюючого суб'єкта.

Висновки та перспективи подальших досліджень Відсутність єдиного теоретичного підходу до розуміння поняття економічний потенціал підприємства ” обумовлює певні труднощі щодо обґрунтування його складових і відповідно створює ряд проблем щодо оцінки, аналізу та діагностики потенціалу підприємства.

Частково існуючі підходи до визначення економічного потенціалу, в умовах кризи, не змогли довести свою життєдайність, тому потребують значного доопрацювання і адаптації до умов сьогодення. У сучасній економіці дедалі очевиднішим стає той факт, що економічний потенціал сучасних підприємств найоб'єктивніше розглядати й оцінювати у тісній взаємозалежності зі станом суспільно-економічних відносин (наприклад, рівня купівельної спроможності покупців, розвитку суміжних галузей економіки тощо), а не лише внутрішніх економічних, технологічних і виробничих ресурсів.

Проведене дослідження є підґрунтям того, що перегляд науковцями класично складених підходів не тільки необхідний, а й можливий, що яскравим прикладом ілюструє трансформація поняття «економічний потенціалу» за 95 річний період. Особливу увагу доцільно було б приділити, трансформації даної дефініції закордоном, розглянути світовий досвід по адаптації визначення «економічного потенціалу» до умов сьогодення, що і буде слугувати продовженням наших досліджень у майбутньому.

Література

1. Советский энциклопедический словарь [Текст] / Научно–редакционный совет: А.М. Прохоров (пред.) // – М.: Советская энциклопедия.– 1981.– 1600 с.].
2. Круш П.В. Виробничий потенціал підприємства з позиції клієнто-орієнтованого підходу[Текст] /П.В. Круш, М.О. Зеленська // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: Збірник наукових праць – Київ.–2010. –№7 – с. 91– 95.
3. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібник / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.І. Олексюк. //– Вид. 2– ге, без змін. – К. : КНЕУ.–2006. – 316 с.
4. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: Монографія / В. Федосов , В. Опарін , С. Львовчкін, за наук. ред. В. Федосова // – К.: КНЕУ.–2002. –387 с.
5. Краснокутська П. Дефініція поняття «потенціал підприємства» в контексті розвитку мікроекономічної теорії[Текст] / П. Краснокутська. // Вісник КНТЕУ – 2008. –№5. – с. 54-64.
6. Вобльїй К.Г. Производственные силы Украины. Техника, экономика, право [Текст] / Вобльїй К.Г. //Научные записки Ин– та народного хоз–ва.–1924.– №4– 5.– С. 126-149.
7. Смирнова Т. С. Моделювання оцінки економічного потенціалу підприємства[Текст]/ Т. С. Смирнова, С. В. Солодухін // Матеріали XIV науково–технічної конференції студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів ЗДІА, 13 –17 квіт. 2009 р. – Запоріжжя.–2009. –Ч. V. – С. 62-63.
8. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник/ Н.С. Краснокутська // – Київ: Центр навчальної літератури.–2005. – 352 с.
9. Узагальнені дані Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції станом на 1 січня 2011 року[Електронний ресурс] /Сайт державного комітету телебачення та радіомовлення – Електронний доступ: http://comin.kmu.gov.ua/controluk/publish/category/main?cat_id=34099
10. Анчишкін А. І. Прогнозирование роста социалистической экономики [Текст] /Анчишкін А. І.// – М.– 1973.– 218 с.
11. Эффективность использования производственного потенциала. – К.: Знание. – 1978. – 123 с.
12. Абалкин Л.И. Диалектика социалистической экономики [Текст]. /Абалкин Л.И. //– М.– 1981. – 351 с.
13. Мочалов Б.М. Экономический потенциал развитого социализма [Текст] / Б.М. Мочалов //– М.: Наука. – 1982. – 309 с
14. Архангельський В.Н. Управление научно техническим прогрессом в машиностроении [Текст] / Архангельський В.Н., Зиновьев Л.Е. // – М.: Наука. – 1983.– 120 с.
15. Самоукин А.И. Потенциал нематериального производства. [Текст] /Самоукин А.И. //– М.: Знание. – 1991. – 214 с.

16. Спирин В.С. Анализ экономического потенциала предприятия / В.С. Спирин// – М.: Финансы и статистика. –1994. – 326 с.
17. Ревуцкий Л.Д. Потенциал и стоимость предприятия. [Текст] / Ревуцкий Л.Д. //– М.: Перспектива. – 1997. – 258 с.
18. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность. [Текст] / Клейнер Г. Б., Тамбовцев В.Л., Качалов Р.М. // – М.: Экономика. – 1997. – 288 с.
19. Артемова Л.В. Инвестиции и инновации. Словарь–справочник от А до Я. / Л.В. Артемова // – М.: Дело и сервис. – 1998. –376 с.
20. Репіна І.М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління[Текст] / І.М. Репіна // Вісник Української академії державного управління при Президенті України. – 1998. – № 2. – С. 262-271.
21. Марушков Р.В. Оценка использования экономического потенциала предприятия (на примере предприятий печатной отрасли): автореф. дис. канд. экон. наук/ Р.В. Марушков // – М. – 2000. – 19 с.
22. Олексюк О. І. Управління потенціалом акціонерних товариств: авт. дис. к. е. наук / О.І. Олексюк // — К. –2001. – 20 с.
23. Лапин Е. В. Экономический потенциал предприятия : монография / Е. В. Лапин // – Сумы : ИТД Университетская книга”.– 2002. – 310 с.
24. Євдокимов Ф.І. Дослідження категорії «економічний потенціал промислового підприємства» [Текст] / Ф.І. Євдокимов, О.В. Мізіна // Наукові праці ДонНТУ.– 2004. – Серія 6, економічна.
25. Должанський І.З. Управління потенціалом підприємства [Текст] / І.З. Должанський, Г.О. Загорна, О.О. Удалих, І.М. Герасименко, В.М. Ращупкіна // Навчальний посібник. – К. :Центр навчальної літератури. –2006. – 362 с.
26. Отенко И.П. Стратегическое управление потенциалом предприятия: [Текст] / Отенко И.П. //Науч. издание. – Харьков: ХНСУ. – 2006. – 256 с.
27. Козловський В. О. Теоретико– методологічні підходи до визначення потенціалу підприємства [Текст] / В. О. Козловський, І. В. Причепя // Вісн. Вінниц. політехн. інституту. – 2007. – № 3. – С. 28–32
28. Калінеску Т.В. Стратегічний потенціал підприємства.: формування та розвиток: Монографія. [Текст] / Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, О.Д. Кирилов // Луганськ: СНУ ім. В. Даля. – 2007. – 272 с.
29. Андрухова О.О. Сутність та підходи до формування економічного потенціалу промислового підприємства [Текст] / О.О. Андрухова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.–2008. –№ 6. Т.1. – С. 260-263.
30. Ворсовський О.Л. Теоретико–методологічні основи потенціалу підприємства [Текст] / О.Л. Ворсовський //Економіка та держава. –2008. – № 8. – С. 42-44
31. Ареф'єва, О. В. Економічні засади формування потенціалу підприємства [Текст] / О. В. Ареф'єва, Т. В. Харчук // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7 (85). – С. 71-76.
32. Куликов П.М. Теоретические подходы к определению сущности экономического потенциала предприятия [Текст] /П. М. Куликов //Бизнес Информ. – 2009. –№ 1. – С. 93-97.
33. Железняк В.В. Аналіз існуючих підходів до розуміння сутності економічного потенціалу в контексті дослідження розвитку поглядів сучасних науковців на цю категорію[Текст] / В.В. Железняк //Держава та регіони.– 2009. –№ 6. – С. 91– 95.

34. Россоха В.В. Теоретико–методичні засади формування, розвитку та оцінювання виробничого потенціалу сільськогосподарського підприємства[Текст] / В.В. Россоха //К.: ННЦІАЕ. – 2009. – 94 с.
35. Яремко І. Економічний потенціал підприємства в контексті ресурсної концепції. Режим доступу: http://www.vuzlib.su/articles/4794Економічний_потенціал_підприємства_в_контекст_і_ресурсної_концепції_Яремко_І_/1.html
36. Асаул А. Н.. Производственно–экономический потенциал и деловая активность субъектов предпринимательской деятельности : монография / А. Н. Асаул, М.П. Войнаренко, С.Я. Князев, Т.Г. Рзаева ; под ред. А. Н. Асаула // – СПб. : АНОИПЭВ. – 2011. – 321 с.
37. Капаруліна І. М. Підходи до формування потенціалу підприємства: доцільність застосування [Текст] / І. М. Капаруліна // Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону : матеріали III Міжнар. наук.– практ. конф., м. Суми, 19–21 черв. 2012 р. / за аг. ред. О. В. Прокопенко. – Суми : СумДУ. – 2012. – С. 47-49
38. Рзаєв Г.І. Економічний потенціал підприємства та теоретичне обґрунтування напрямів його оцінки[Текст] / Г.І. Рзаєв// Вісник Хмельницького національного університету.– 2014.–№ 3.–Т. 3. С. 145-149.
39. Пащенко О.П. Потенціал підприємства у системі стратегічного управління розвитком [Текст]. / О.П. Пащенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. –2014.–Випуск 8. – Частина 4.–С 77– 80
40. Турило А. М. Теоретико – методичні засади визначення сутності економічної категорії «адаптаційний потенціал підприємства» [Текст] / А.М. Турило, К.В. Богачевська // Актуальні проблеми економіки.– 2014.– №2(152) – С. 26-32